

МЕТОДОЛОГІЯ ДИСЦИПЛІНИ “АДАПТИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ”

РАДА ЧУДНА

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Накопичений на сьогодні в галузі фізичного виховання, фізичної культури та спорту людей з психофізичними вадами емпіричний матеріал потребує критичного відповідного сучасним науковим уявленням осмислення, аналізу та систематизації, що в підсумку дасть змогу працюючим у галузі фахівцям володіти цим матеріалом на рівні програмування. Як відомо, базою наступного від емпіричного рівня розвитку науки теоретичного - є методологія. Значення методології зростає прямо пропорційно складності завдань, які вирішуються в процесі діяльності. Наразі в адаптивному фізичному вихованні (АФВ) через складність теоретичних та практичних питань навчально-виховного процесу значна роль методології не потребує окремого доведення.

Метою цієї роботи стало дослідження методології адаптивного фізичного виховання.

Методологія АФВ є наукове дослідження процесу АФВ, побудова та розвиток його теорії:

Рис.1

Постійне накопичення та преробка інформації про закономірності АФВ

↓ трансформація наукових уявлень

Методологія

↓ регулює

Процес АФВ

Адаптивне фізичне виховання – галузь, яка виникла на межі фізичного виховання, спеціальної педагогіки, спеціальної психології та численних медичних наук. Таким чином, методологія АФВ формується на їх базі, але має і свої специфічні риси.

На сьогодні в загальній методології пізнання чітко визначено її структуру, а саме рівні, іманентні методологічним проблемам, та їх послідовність по вертикалі: I - філософський, II - загальнонауковий, III - спеціальнонауковий (цілих галузей та напрямків), IV - рівень конкретного (3).

За своїм статусом методологія АФВ відповідає спеціальнонауковому рівню методології пізнання і в той же час її можна саму структурувати за вищезначеною вертикальною віссю.

Хронологічне дослідження світового досвіду виникнення та розвитку АФВ свідчить, що ідея адаптації людей з психофізичними порушеннями засобами фізичної культури, ідея інтеграції цього контингенту в суспільство відповідає

філософії гуманізму, зокрема сучасному його розумінню* у значенні поваги до особистості, сприяння самоактуалізації, самореалізації, самовдосконалення. Аналіз філософських основ сприяє уточненню змісту визначальних понять і категорій АФВ: адаптації та виховання [1; 2], їх спрямованості і пріоритетуванню, а також нерозривно пов'язаного з ними поняття “розвиток”[4]. На філософському рівні АФВ проводиться хронологічний, порівняльний аналіз основ світосприймання, методом синтезу та інтеграції відбувається формування із формулюванням ідей та мети адаптивного фізичного виховання.

Логічність переходу від філософських понять до загальнонаукових забезпечує метод дедукції.

Так, адаптація, виховання та розвиток є загальнонауковими категоріями, які мають різноманітні аспекти, що визначають наукові основи процесу адаптивного фізичного виховання. На нашу думку для аналізу цих категорій правомірні методи аналогії та систематизації:

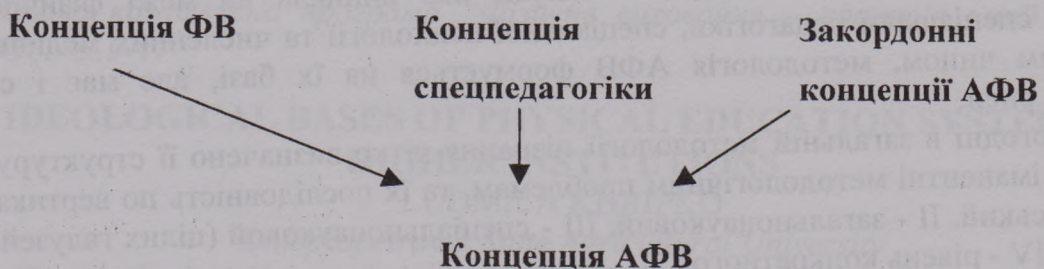
Табл. 1

Адаптація	Виховання	Розвиток
фізична (біологічна) психологічна соціальна	фізичної культури психологічне соціальне духовне	фізичний психічний соціальний

Загальнонауковому рівню АФВ відповідають проблеми концепції АФВ та його загальної теорії.

Дослідження науково-літературних джерел свідчить, що на сьогодні відсутня вітчизняна концепція АФВ. Чи можливе перенесення відповідної концепції з аналогічної галузі іншої країни? Наприклад, США, країн Європи чи Росії? За умовами генезису АФВ погляди російської науки є найближчими до українського розуміння цього питання. Але подібний пасивний перенос не призведе до розвитку, натомість можливі значні помилки із подальшими наслідками для розвитку вітчизняного АФВ в цілому. Розвиток галузі вимагає переосмислення відомих концепцій та інтерпретації їх до особливостей сучасного моменту.

Рис.2.

Концепція формулює принципи АФВ, які відповідають спеціальнонауковому рівню.

Отже, принципи повинні формуватись, виходячи із загальнонаукового рівня, методами дедукції, аналогії, систематизації. Так, на нашу думку, ефективність

* На відміну від гуманістичних уявлень епохи Відродження

визначення принципами та завданнями АФВ підвищується завдяки аналізу та систематизації їх спрямованості за загальнонауковими критеріями: соціальним, екологічним, фізичним.

Визначеність мети та принципів навчально-виховного процесу в умовах реальної дійсності виявляє проблеми АФВ, що формулює його загальні та окремі завдання. Це відповідає такому завданню методології АФВ, як пошук для теоретичного вираження відповідного йому фрагменту дійсності та емпірична інтерпретація теоретичного положення [5]. Формулювання завдань спирається на теоретичні та емпіричні дослідження, отже, на їх методи. З методів емпіричного дослідження до методології АФВ можна віднести: спостереження, опису, виміри. Цього такого методу накопичення фактів, як експеримент, на нашу думку, в АФВ треба використовувати його з надзвичайною обережністю, маючи на його застосування значні підстави.

Завдання навчально-виховного процесу АФВ не є чимось сталим, статичним, оскільки відкриття нових наукових фактів та закономірностей трансформують через методологію основи АФВ, а отже і його завдання. З-поміж методів цього процесу відзначимо індукцію, інтеграцію та синтез.

Із принципів і завдань АФВ методом дедукції формуються моделі навчально-виховного процесу АФВ, до яких входять методи, засоби та алгоритми вирішення завдань.

Відповідно означеній структурі ми систематизували методологію адаптивного фізичного виховання на сучасному етапі наступним чином:

Табл. 2

Структура методології (рівні)	Суб'єкт методології	Зміст методології (відповідно рівням)
Філософський	Поняття, категорії	Хронологічний аналіз, порівняльний аналіз, інтеграція, синтез
Загальнонауковий	Теорії, концепції	Дедукція, аналогія, систематизація
Спеціальнонауковий	Принципи, завдання	Проблемний аналіз, систематизація, аналогія, спостереження
Рівень конкретного	Моделі, методи, засоби, алгоритми	Спостереження, вимірювання, індукція, аналогія, моделювання

До методологічних проблем філософського рівня АФВ відноситься дослідження вищезначеними засобами генезису та сучасної характеристики процесу інтеграції людей з психофізичними порушеннями в суспільство засобами фізичної культури, соціальних функцій АФВ, структура, ієрархія та внутрішні відносини галузей АФВ, взаємодія (її структура, зміст, види, закономірності) АФВ із іншими елементами соціуму.

Проблемами загальнонаукового рівня методології АФВ є дослідження закономірностей розвитку особистості, її адаптації та виховання в нормі та за умов патології, взаємовідношення цих процесів, взаємовідношення фізичного розвитку, фізичного здоров'я та рухової підготовленості, впливи засобів фізичного виховання

на адаптацію та розвиток, взаємовідношення розвитку та реалізації генетичної програми, вплив виховання на реалізацію генетичної програми, місце та роль АФВ в загальній педагогічній системі.

На спеціальнонауковому рівні методологія АФВ вирішує визначення базових та індивідуального обсягів завдань, формулює алгоритми постановки завдань, систематизує методи та засоби відповідно завдань навчально-виховного процесу.

Методологія рівня конкретного визначає методи вибору засобів та методів фізичної культури та медицини з метою діагностики, корекції та контролю фізичного стану, зокрема рухових порушень, збирає фактичну інформацію та моделює методики навчально-виховного процесу.

Таким чином, результатом наших досліджень стала модель, яка представляє структуру та зміст методології адаптивного фізичного виховання на сучасному етапі розвитку цієї галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев В.С. Проблемные вопросы Адаптивной физической активности // Матеріали 2-ї Міжвуз. наук. конф. "Фізична культура, спорт та здоров'я нації": Зб. наук. праць. – Вінниця, 1996. – С.32-34.
2. Евсеев С.П. Адаптивная физическая культура и ее место в системе знаний о человеке // Физическое воспитание в реабилитации детей дошкольного возраста с особенностями психофизического развития. – Витебск: Изд-во ВГУ им. П.М. Машерова, 2000. – С. 10-21.
3. Еришов Г.Г. О методологических проблемах медицины и их классификации // Методология и социология в педиатрии: Сб. науч. трудов. – СПб; 1991. – С. 65-73.
4. Матвеев Л. П. Категории «развитие», «адаптация» и «воспитание» в теории физической культуры и спорта (давние, но не стареющие и новые идеи) // Наука в олимпийском спорте. – 1999. – № 1. – С.20-31.
5. Платонов В.Н., Гурвич С.С. Структура и методология теории спорта: Лекция для студентов тренерского факультета институты физической культуры. – К.: КГИФК, 1986. – 36с.

THE METHODOLOGY OF DISCIPLINE "ADAPTED PHYSICAL EDUCATION"

RADA CHUDNA

National University of Physical Culture and Sport

The given research of adaptive physical theory methodology has been prepared to meet the needs of students majoring for theory in the skills necessary to effectively teach adapted physical educational.